BIBLIOTECA MARCEL·LÍ DOMINGO
Recull de premsa local i comarcal

40 ANYS DE L'ARXIU COMARCAL DEL BAIX EBRE

Els fons documentals públics

Albert Curto Homedes

L'opinió

Ignasi Reques Blanc
Cap de la demarcació Territorial De les TE de l'Agència Catalana de l'Aigua

Els fons administratius ofereixen una visió de com han evolucionat les relacions entre l'administració i la ciutadania i com aquella ha anat infiltrant-se en la vida quotidiana de la gent des d'una mínima presència inicial fins a l'omnipresència actual. Són, també, un reflex del canvi de posició de l'administració des d'un paper inicial com a eina de control governatiu i fiscalitzadora, cap a un paper molt més proper d'acompanyament del públic en les seves relacions amb ella i com a garantia d'un tracte igualitari. També és una mostra de la creixent proliferació d'organismes, l'augment de la complexitat dels procediments i de com aquests arriben a totes les esferes de l'activitat humana.

Pel que fa als fons sobre aigües, que es conserven a l'Arxiu, són útils per reconstruir la memòria històrica de les obres hidràuliques i entendre el motiu de la seva execució i, juntament amb les captacions d'aigua, un element indispensable per entendre les relacions dels humans amb aquest element tan necessari per a la vida.

Els fets

Un recordatori previ: a un arxiu comarcal la documentació no és intrínseca i pròpia sinó que prové d'ingressos externs, bé siguen de diferents administracions, organismes, institucions, entitats o de particulars. Uns dels fons documentals bàsics que es custodien a aquests tipus d'arxiu són, per defecte, els provinents del sector públic. Els arxius comarcals, i este no és una excepció, han de garantir la perdurabilitat de la documentació que generen els diferents ens de l'administració pública en l'exercici de les seues atribucions i activitats. Al respecte, la llei d'arxius vigent actualment a Catalunya (Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents) és prou explícita. Els atribueix la funció de tenir els fons de les entitats dependents de la Generalitat, dins l'àmbit local i comarcal, d'aquella documentació que ja no té un caràcter plenament actiu, és a dir, la que ja ha passat al que s'anomena fase semiactiva i inactiva. També de la documentació notarial de més de cent anys, la judicial, la del Consell Comarcal o la del municipi cap de comarca. D'altra banda, hi cap la possibilitat d'ingressar tots aquells fons de caràcter públic de les diferents administracions. Amb estes premisses, ens podem fer ràpidament una idea del gruix que això representa en l'àmbit de Tortosa i de la comarca del Baix Ebre.

En estos moments l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre disposa de deu fons documentals vinculats amb la Generalitat de Catalunya, com són els de les delegacions territorials del Departament de Justícia, el d'Acció Social, el d'Urbanisme o el d'Agricultura, per posar uns exemples. Malauradament, la manca d'espai que s'arrossega des de fa molts anys ha impedit la incorporació de molta d'altra documentació de les delegacions i altres òrgans autonòmics.

Un cas semblant i a causa de les mateixes restriccions de capacitat és el que no s'han pogut fer convenis de cessió i gestió amb els municipis de la comarca amb la seua documentació de caràcter històric, com així es fa i de forma natural en altres arxius comarcals, atès el caràcter territorial d'estos arxius.

Un altre tema que s'ha de tenir en compte respecte a la documentació administrativa de caràcter públic és que no tota té un caràcter de conservació permanent. Un cop exhaurida la seua funció original, així com la seua possible derivació judicial, si aquella documentació no aporta dades d'interès històric que aconsellen preservar-la, es pot eliminar. Això sí, tot seguint un curós protocol degudament avaluat per la Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental (CNAATD). Altrament, el volum a conservar, especialment quan tots els tràmits es feien en paper, impossibilitaria la correcta conservació i dificultaria, precisament per excés de documentació, la seva recuperació per a la consulta.

El detall

Dins de l'apartat dels fons de caràcter públic dipositats a l'Arxiu tenim dos singularitats que val la pena remarcar. Per un costat guardem documentació de l'administració estatal, un fet que no sol ser habitual en els arxius comarcals, atesa la seua naturalesa més circumscrita a l'àmbit territorial de la comarca. Ens referim, a l'antiga delegació de Regiones Devastadas, dedicada a la reconstrucció arquitectònica i urbanística en la postguerra, que en la darrera etapa depenia del Ministerio de Vivienda i el fons de l'ajudantia de Marina, depenent del Ministerio de Fomento.

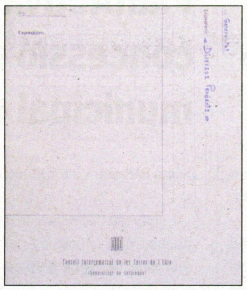

Una altra particularitat és el fons del Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre, un ens públic, tot i que no va assolir la categoria d'administració i que va tenir vigència entre el 1978 i el 1989. La seua creació, duta a terme abans de l'Estatut de Catalunya per decret de Josep Tarradelles, volia ajuntar forces polítiques, intel·lectuals i empresarials de les quatre comarques de les Terres de l'Ebre, atesa la seua reivindicació territorial a fi de marcar unes pautes de desenvolupament i d'estructuració. Per tot un seguit de circumstàncies internes i externes no va arribar a ser un ens operatiu, però sí que fou el germen d'altres realitats administratives posteriors, com la dels consells comarcals o les delegacions dels Serveis Territorials de la Generalitat o el mateix IDECE.

Com a testimoni de l'activitat d'esta efímera proposta que emulava el concepte de vegueria tenim avui a l'Arxiu 70 metres lineals de documentació.

L'interès

La documentació de caràcter públic conté, per se, un interès intrínsec. En un primer moment perquè regula la interacció entre l'administració i la ciutadania i, en conseqüència, perquè pot aportar proves de defensa i garantia dels drets de cadascú de nosaltres. Passat el temps, perquè adquirix un valor històric que, en tractar un àmbit col·lectiu, afecta i interessa al conjunt de la societat i és, per tant, essencial a l'hora de refer el passat fruit d'una investigació. No ens ha d'estranyar, precisament per tot això que argumentem, que la documentació de caràcter públic siga la prioritària a l'hora de salvaguardar-la en els arxius de caràcter públic i, una mica també, la mateixa essència de la seua funció.

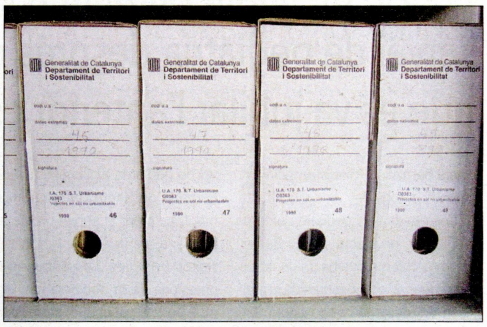

Sovint el concepte que tenim de la documentació que generen les diferents administracions en l'exercici de les seues funcions és que, només i exclusivament, té un caràcter utilitari, i que s'acaba un cop enllestida la seua funció; però, com hem vist i podem corroborar, la part que es considera de conservació permanent sol ser el gruix principal de la majoria d'arxius històrics i que tant ponderem. Sense la labor de preservació d'esta documentació, des d'un primer moment, desapareixeria bona part de la memòria històrica col·lectiva.

Font: biblioteca.tortosa.cat